

16.2.2016

Eduskunta

Sosiaali ja terveystoimikunta

stv@eduskunta.fi

Viite: Asiantuntijakutsu sosiaali- ja terveystoimikuntaa, HE 96/2015 vp

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ 96/2015 vp

Nuorten ystävät – palvelut Oy kiittää sosiaali- ja terveystoimikuntaa mahdollisuudesta esittää näkemyksensä hallituksen esityksestä 96/ 2015 vp. Lakiesityksen mukaan keskeiset muutokset kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun lakiin koskisivat itsemääräämisoikeuden vahvistamista, rajoitustoimenpiteiden käyttöä sekä tahdosta riippumatonta erityishuoltoa.

Nuorten Ystävät on sosiaali- ja terveystoimialan asiantuntija- ja vaikuttajajärjestö, jonka keskustoimisto sijaitsee Oulussa. Järjestön omistama liiketoimintakonserni tuottaa valtakunnallisia sosiaali- ja terveystoimialan erityispalveluja. Järjestökonserni työllistää yli 650 työntekijää, jotka toimivat lasten ja nuorten, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien, vammaisten sekä heidän perheidensä hyväksi. (www.nuortenystavat.fi)

Nuorten Ystävät - palvelut Oy tuottaa mm. valtakunnallisesti asumispalveluja. Suurin asiakasryhmä asumispalveluissamme ovat kehitysvammaiset aikuiset. Pääsääntöisesti asumispalveluyksikköemme tuottavat autetun asumisen/ tehostetun palveluasumisen ympärivuorokautisia asumispalveluja. Olemme yksityinen palveluntuottaja.

1. **Tahdosta riippumaton erityishuolto** olisi esityksen mukaan mahdollista toteuttaa myös asumisyksiköissä. Tämä asettaa erityisiä kysymyksiä palveluntuottajalle.

- ✓ mielestämme **avohuollon** asumisyksiköissä ei voi ole tarvittavaa osaamista tahdosta riippumattoman hoidon järjestämiseen
- ✓ samassa yksikössä ei mielestämme voida toteuttaa vapaaehtoista ja tahdosta riippumatonta erityishuoltoa
- ✓ tahdosta riippumaton hoito edellyttää **laitoshoidon**, jossa pystytään takaamaan riittävät resurssit ja asiantuntijuus tahdosta riippumattoman hoidon järjestämiseen eikä asukas asu vuokrasuhteessa.
- ✓ tahdosta riippumattoman erityishuollon palvelun sisältö tulee määritellä

- ✓ riittävän asiantuntemuksen (terveydenhuollon, lääketieteen, psykiatrian jne.) saaminen asumisyksikön tuottaman asumispalvelun tueksi on mielestämme myös valtakunnallisesti arvioituna erittäin suuri haaste järjestää.
- ✓ asiantuntijaresurssivaatimus tuo myös huomattavia **kustannuspaineita** palvelun hintaan.

Kunnat kilpailuttavat palvelumme ja asettavat vaatimukset ja sisällöt palvelulle jota hankkivat. Lupaviranomainen myöntää luvan toiminnalle eli tässä tapauksessa tuottaa esim. tehostettua palveluasumista / autettua asumista kehitysvammaisille. Palvelun sisällön mukaan ohjaamme asiakasta hakemaan tarvittavat peruspalvelut joihin hänellä on oikeus esim. terveydenhuollon -, mielenterveyspalvelut jne.

2. Ohjaako lakimuutos kuntia kilpailuttamaan ja palveluntuottajia perustamaan ns. yksityisiä erityishuollon "laitosyksiköitä", jotka ovat lääkärijohtoisia ja joissa on riittävä asiantuntemus järjestää tahdosta riippumatonta erityishuoltoa. Jos tämä palvelu luokitellaan laitoshoidoksi, myöntääkö lupaviranomainen **uusia kehitysvammaisten laitoshoidon lupia näihin yksiköihin**. Jos tahdosta riippumatonta hoitoa toteutetaan tehostetussa palveluasumisessa, näistä yksiköistä tulee laitosten "korvikkeita". Tällainen kehitys on takaisku laitoshoidon purkamiselle.
3. **Kehitysvammahuollon asiantuntijapalvelujen saaminen** (erityishuollon tutkimus, poliklinikka tai akuutin hoidon tarpeen arviointi) on jo tällä hetkellä Suomessa erityisen haasteellista ja alueellisesti kehitysvammaiset ovat eriarvoisessa asemassa. Konsultaation saaminen tilanteissa, joissa tarvitaan tukea asiakkaan asumiseen avopalveluissa esim. ryhmäkodissa, on riittämätöntä tälläkin hetkellä. Riittävää asiantuntemusta ei löydy perusterveydenhuollosta. Asumispalveluyksikön arjessa tehdään suunnattomasti työtä sen eteen, että saadaan esim. "uhkaavasti käyttäytyvä asukas" sellaisen lääkärin vastaanotolle, jolla on asiantuntemus ja osaaminen kehitysvammaisen hoitoon. Kärjistettynä tämä tarkoittaa sitä, että asukas palaa yksikköön saman tien ja kantaa arjen haastaviin tilanteisiin tai rajoittamisiin ei ota kukaan.
4. Lakiesityksestä puuttuvat henkilön **itsemääräämiskyvyn arviointia** koskevat säädökset. Miten varmistetaan, että käytössä on kaikki keinot, joilla selvitetään henkilön omaa tahtotilaa. Tuettu päätöksen teko olisi tärkeää saada mukaan lakiin.
5. Mielestämme **rajoitustoimenpiteiden käyttöä** ei tule automaattisesti yhdistää tahdosta riippumattoman erityishuollon tarpeeseen. Asumispalveluyksikössä tulee pystyä rajoittamaan kehitysvammaista asukasta jos asiakkaan tai ympäristön turvallisuus sitä vaatii. Tärkeintä on **palvelusuunnitelmassa** huomioida keinot asiakkaan itsemääräämisoikeuden tukemiseen, mutta myös huomioida ja arvioida itsemääräämiskyky sekä mahdollinen rajoittamisentarve jo etukäteen. Suunnitelmaa tulee tarkistaa ja arvioida mahdollisten rajoittamisten käyttöä suunnitelmallisesti

sekä aktiivisesti hakea keinoja ohjata asiakasta ilman rajoittamistoimenpiteitä. Arvioinnissa tulisi olla mukana asiakkaan viranhaltija joka vastaa asukkaan asumispalvelusta. Arviointia tuetaan kunnan viranhaltijan, lääkärin ja/tai muiden asiantuntijoiden lausunnoilla sekä asiakaskohtaisen **erityishuolto-ohjelman** mukaisesti.

Tärkeää on myös huomioida, miten asumisyksiköihin saadaan tuki päätöksen tekeviltä viranhaltijoilta, sosiaalityöntekijöiltä. Useassa rajoittamispäätöksessä yksikön johtaja voi päättää 7 vuorokauden ajaksi päätöksen, jonka jälkeen tarvitaan sijoittavan kunnan **viranhaltijan päätöstä**. On tilanteita, että viikon ”varoitusaajalla” ei saada edes kiinni kunnan päätöksen tekijää. Miten näissä tilanteissa voidaan turvata asiakkaan ja muiden turvallisuus ja terveys. (esimerkiksi valvottu liikkuminen ja poistumisen estäminen)

6. **Työ- ja päivätoiminnan** tulisi mielestämme kuulua myös lain soveltamisalaan. Rajoitustoimenpiteisiin voidaan joutua turvautumaan tietyn asukkaan kohdalla niin tehostetussa palveluasumisessa kuin työ- ja päivätoiminnassa, esimerkiksi kiinnipitäminen rauhoittamistarkoituksessa.
7. Tarvitaan myös selkeämpi määritelmä sille mitä lakiesityksessä **erityishuollon toimintayksiköllä tarkoitetaan**. Onko se avohuollon asumispalveluyksikkö, laitoshoidon yksikkö, kehitysvammapsykiatrian yksikkö? Voiko erityishuollon yksikössä olla henkilöitä, joilla ei ole kehitysvammaa esim. autismin kirjon henkilöt? Miten toimitaan heidän kohdallaan, mikäli joudutaan turvautumaan mahdollisiin rajoittamistoimenpiteisiin.

Tuula Luoma
 Palvelujohtaja
 Nuorten Ystävät - palvelut Oy
 Torikatu 28
 90100 Oulu
 044- 7341 422
tuula.luoma@nuortenystavat.fi